

Regeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Betänkandet Statligt huvudmannaskap för personlig assistans (SOU 2023:9)

Statskontoret lämnar synpunkter utifrån vår kompetens om styrning och organisering av offentlig verksamhet. I detta fall tillstyrker vi slutbetänkandets huvudförslag att insatsen personlig assistans ska organiseras i ett statligt huvudmannaskap. Statskontorets synpunkter sammanfattas i det följande.

Statskontoret tillstyrker flera av utredningens förslag

Staten ska vara ensam huvudman för insatsen personlig assistans

Statskontoret delar utredningens bedömning att staten ska ha ett samlat huvudmannaskap för beslut om och finansiering av insatsen personlig assistans. Statskontoret tillstyrker således utredningens huvudförslag. Det finns flera skäl som talar för detta. I första hand handlar det om erfarenheten att ett delat ansvar för en verksamhet ofta innebär utmaningar som är svåra att hantera.¹ Det är således sällan det mest effektiva sättet att organisera en verksamhet. När det kommer till assistansersättningen så handlar det främst om att ett statligt huvudmannaskap skapar förutsättningar för största möjliga valfrihet för de försäkrade. Andra fördelar handlar om att skapa goda förutsättningar för likvärdighet över landet och för rätts-säkra utredningar, bedömningar och beslut om rätt till personlig assistans.

Kommunerna ska svara för utförandet av personlig assistans när den enskilde begär det

Statskontoret tillstyrker förslaget att kommunerna ska vara en yttersta garant för att den försäkrade får den insats som den har rätt till. Statskontoret tillstyrker förslaget mot bakgrund av att det inte skulle vara offentligeconomiskt försvarbart för staten att bygga upp en utförarorganisation som täcker hela landet. Vidare har kommunerna redan den organisation och erfarenhet som krävs för att tillhandahålla och utföra en tjänst som personlig assistans. En ordning där staten ansvarar för

¹ Se exempelvis Statskontoret 2016:26. *Utvecklad styrning – om sammanhållning och tillit i förvaltningen.*

utförandet av personlig assistans och fungerar som yttersta garant för tjänsten skulle även gå emot den roll som staten har i svensk välfärd.

Vid ett statligt huvudmannaskap ska arbetsgivarna ansvara för sina assistenters sjuklönekostnader

Statskontoret tillstyrker förslaget att arbetsgivarna ska ansvara för sjuklönekostnaderna för sina personliga assistenter och att timschablonen höjs. Detta innebär att assistansanordnarna får ansvaret för sjuklönekostnaderna för sina personliga assistenter på samma sätt som arbetsgivare i andra branscher. Statskontoret tillstyrker förslaget utifrån ståndpunkten att arbetsgivaransvaret inom assistansbranschen bör vara detsamma som inom andra branscher. Statskontorets hållning är att varje arbetsgivare själv bör bära kostnaden för sin personal.

Kommunerna bör inte medfinansiera assistansersättningen

Statskontoret tillstyrker förslaget att kommunerna inte längre ska vara skyldiga att medfinansiera de första 20 timmarna per vecka av den personliga assistans som staten beslutar om. Det beror på principen att ansvaret för beslut och ansvaret för finansiering av en verksamhet bör hållas ihop. En ytterligare anledning som talar för att avskaffa den kommunala medfinansieringen av insatsen är att det finns skäl att anta att flera av de antaganden som ligger till grund för medfinansieringen inte längre är relevanta. Vidare förefaller medfinansieringen ha varit en ineffektiv lösning som leder till administrativa kostnader som är svåra att motivera i ett statligt huvudmannaskap.

Definitionen av vad som avses med god kvalitet för personlig assistans förtydligas i LSS

Statskontoret tillstyrker förslaget att definitionen av vad som avses med god kvalitet för personlig assistans förtydligas i LSS. Förslaget tillstyrks till följd av att det bedöms stärka den enskilde i relationen med anordnaren samtidigt som det bör leda till att fler enskilda får kunskap om vilka krav de har rätt att ställa på sin personliga assistans. En tydlig definition ökar även förutsättningarna att kunna följa upp med vilken kvalitet som insatsen utförs. Därmed ökar också möjligheterna att förverkliga målsättningen med den personliga assistansen.

Kommunen bör ha en fortsatt roll för att kontrollen ska fungera i ett statligt huvudmannaskap

Statskontoret tillstyrker förslaget att kommunerna ska ha en fortsatt roll i kontrollsystemet. Vid en övergång till ett statligt huvudmannaskap kommer avståndet mellan huvudmannen och assistansanvändaren att öka. Statskontoret delar utredningens bedömning att det därför finns skäl att låta kommunerna ha en fortsatt roll i kontrollsystemet.

Försäkringskassan ska följa upp den utförda assistansens kvalitet genom användarundersökningar

Statskontoret tillstyrker utredningens förslag att Försäkringskassan får i uppdrag att på regelbunden basis undersöka de kvalitativa aspekterna av den personliga assistansen. Detta mot bakgrund av att Försäkringskassan idag saknar ett uppdrag att följa upp att den försäkrade får den assistans som den har rätt till samt med vilken kvalitet som den personliga assistansen utförs.

Statskontoret avstår från att närmare kommentera utredningens övriga förslag

Statskontoret avstår från att lämna specifika synpunkter på utredningens övriga förslag. Däremot lämnar Statskontoret ett antal medskick till regeringen inför den fortsatta beredningen av utredningens förslag.

Det är viktigt med rimliga förväntningar

Utredningen konstaterar att man har fäst stor vikt vid sitt syfte, det vill säga att lämna förslag som syftar till en ändamålsenlig reglering som skapar långsiktiga och stabila förutsättningar för insatser av god kvalitet och som präglas av hög rätts-säkerhet och möjligheter till uppföljning och kontroll. Samtidigt konstaterar man att det delade huvudmannskapet bara är en av flera frågor och problem som är viktiga att lösa för att man ska nå detta syfte. Mot bakgrund av utredningens breda uppdrag vill Statskontoret betona vikten av att ha rimliga förväntningar på vilka frågor och problem som ett statligt huvudmannskap kan lösa. Utredningens förslag får systempåverkan

Utredningens förslag innebär, om det beslutas, att flera myndigheter får förändrade uppgifter. Statskontoret vill fästa vikt vid att myndigheternas nya uppgifter och ansvar innebär nya gränssnitt och ansvarsförhållanden dem emellan. Det innebär att myndigheterna behöver hitta nya sätt att samordna sig och sina verksamheter. Statskontoret vill framhålla vikten av att regeringen anlägger ett systemperspektiv när myndigheter föreslås få nya uppgifter och ansvarsområden. Det är Statskontorets erfarenhet att oklarheter i roller och ansvar, till exempel mellan myndigheter och kommuner, ofta skapar svårigheter när det handlar om effektiv samverkan.² För att skapa goda förutsättningar för detta är det viktigt att aktörernas uppgifter i systemet är tydligt formulerade och preciserade i reglering och i andra styrdokument.

De ekonomiska konsekvenserna är svåra att överblicka

² Se exempelvis Statskontoret 2016:26. *Utvecklad styrning – om sammanhållning och tillit i förvaltningen*, Statskontoret 2022. *Regeringens styrning i tvärsektoriella frågor – en studie om erfarenheter och utvecklingsmöjligheter*.

Totalt sett bedöms förslagen i betänkandet leda till årliga kostnadsbesparingar för det offentliga med cirka 140 miljoner kronor. Utredningen anger dock att beräkningarna som ligger till grund för denna bedömning är osäkra och påverkas av flera olika faktorer. Till exempel framgår det att bedömningen bygger på vissa antaganden och uppskattningar som utredningen varit tvungen att göra.

Statskontoret vill betona att ekonomiska uppskattningar av det slag som utredningen har behövt göra ofta är förhållandevis osäkra och att stora förändringar inte sällan visar sig bli dyrare än det var tänkt. Om antalet nya personer som kommer att beviljas assistansersättning vid ett statligt huvudmannaskap visar sig vara större än det uppskattade, kan den angivna kostnadsbesparingen snabbt krympa eller försvinna.

Statskontoret vill avslutningsvis lyfta fram att en eller flera myndigheter kan behöva få förändrade anslag beroende på hur regeringen väljer att utforma nya uppgifter och uppdrag.

Ingrepp i den kommunala självstyrelsen kan vara motiverade

Statskontoret vill i sammanhanget lyfta att eventuella ingrepp i den kommunala självstyrelsen kan vara motiverade om det innebär att andra värden som är viktiga på nationell nivå kan uppnås. Det kan till exempel röra sig om värdena rätts-säkerhet, effektivitet och likvärdighet över landet. Samtliga av dessa värden är aktuella i denna utredning och motiverar till stor del utredningens huvudförslag om att personlig assistans ska organiseras i ett statligt huvudmannaskap.

Generaldirektör Annelie Roswall Ljunggren har beslutat i detta ärende. Utredningschef Jessica Bylund och utredare Annette Mellander, föredragande, var närvarande vid den slutliga handläggningen.

Annelie Roswall Ljunggren

Annette Mellander